

Examen HAVO

2012

tijdvak 2
woensdag 20 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Het examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 78 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Invoering OV-chipkaart

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3.

Inleiding

Overheidsbeleid is gericht op de invoering van één landelijk betaalsysteem voor het openbaar vervoer (OV) dat alle andere betaalsystemen moet gaan vervangen. Dit streven ontmoet veel problemen waardoor Kamerleden (tekst 1) en belangengroepen (tekst 1 en 2) aan de bel trekken. Ook blijkt het nieuw in te voeren systeem fraudegevoelig (tekst 3).

Lees tekst 1, regels 1 tot en met 25.

Een collectief goed kan vaak niet alleen maar aan de markt overgelaten worden. Het openbaar vervoer is een collectief goed dat grotendeels door private ondernemingen geëxploiteerd wordt en waarbij de overheid bijvoorbeeld voorschrijft dat de private onderneming minstens een bepaald aantal ritten op een bepaald aantal lijnen moet verzorgen. Dat de overheid zich op enigerlei wijze met collectieve goederen bemoeit is één van de kenmerken van collectieve goederen.

- 2p **1** Aan welk ander kenmerk van een collectief goed wordt niet meer voldaan als de overheid geen voorwaarden zou stellen? Leg je antwoord uit.

Zorg voor ouderen past bij veel politieke partijen. Dat de PvdA de zorg voor ouderen inbrengt in het debat past ook bij de politieke uitgangspunten van de PvdA.

- 4p **2** Leg uit dat de aandacht in het debat voor de zorg voor ouderen past bij de PvdA. Verwerk in je antwoord de naam en een uitgangspunt van de politieke stroming waartoe de PvdA behoort.

Lees tekst 1, regels 26 tot en met 67.

Bij de invoering van de OV-chipkaart spelen zowel politieke partijen als pressiegroepen een rol. Elk op hun eigen wijze.

- 4p **3** Leg uit op welke wijze een politieke partij probeert de besluitvorming te beïnvloeden en leg uit op welke wijze een pressiegroep dat doet. Maak daarbij het verschil in werkwijze van politieke partij en pressiegroep duidelijk.

De kwestie dat ouderen goed geïnformeerd moeten worden over de invoering van de OV-chipkaart staat op de politieke agenda. Een kwestie kan op de politieke agenda komen als zij een aantal kenmerken heeft. Er moet bijvoorbeeld voldoende ruimte zijn op de politieke agenda en zij moet heftige emoties oproepen.

- 4p **4** Welke twee andere kenmerken heeft de kwestie waardoor zij op de politieke agenda kon komen? Licht je antwoord toe met verwijzingen naar tekst 1 (met regelnummers).

Het barrièremodel beschrijft het proces van politieke besluitvorming.

- 1p **5** Welke barrière is in tekst 1 aan de orde?
- 2p **6** Op welke actor moet een belangengroep zich richten bij de barrière die in tekst 1 aan de orde is? Kies uit media, politieke partijen en afzonderlijke Kamerleden en leg de rol van die actor uit.

Lees tekst 2.

Rover is een van de pressiegroepen die probeert de besluitvorming rond de invoering van de OV-chipkaart te beïnvloeden. Of Rover en de andere betrokken pressiegroepen er in slagen om de politieke besluitvorming daadwerkelijk te beïnvloeden, hangt af van een aantal factoren. Een daarvan is de sociaaleconomische situatie.

- 4p **7** Noem twee andere factoren die een rol spelen in de mogelijkheden die Rover heeft om de politieke besluitvorming te beïnvloeden. Geef bij elke factor een bijpassend voorbeeld met regelnummers uit tekst 2.

Lees tekst 3.

De NOS liet zien dat het saldo op de OV-chipkaart redelijk makkelijk te manipuleren is. De NOS vervult met deze mededeling de informatiefunctie.

- 2p **8** Welke andere politieke functie van de massamedia vervult de NOS nog meer met het bericht over het kraken van de OV-chipkaart? Licht je antwoord toe.

Alle Kamerleden kunnen gratis reizen. Ze kunnen een OV-jaarkaart van hun werk krijgen.

- 3p **9** Is de actie van de SP-Kamerleden om enkele weken gratis te reizen met een gekraakte OV-chipkaart een voorbeeld van burgerlijke ongehoorzaamheid? Ga voor de drie kenmerken van burgerlijke ongehoorzaamheid na of de actie van de SP daaraan voldoet.

Opgave 2 Massamedia

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding (bij tekst 4)

Met de komst van het programma Big Brother maakte Nederland kennis met een heel nieuw soort programma, de realitysoap, waarin een groep mensen 24 uur per dag werd gevolgd door camera's. Dit nieuwe concept baarde wereldwijd veel opzien. Sindsdien zijn er veel vergelijkbare programma's te zien op verschillende zenders.

Lees de regels 1 tot en met 35 van tekst 4.

Net 5 ging ervan uit dat minimaal 300.000 mensen naar het programma Secret Story zouden gaan kijken. Waarschijnlijk zou de zender met dat aantal kijkers uit de kosten zijn.

- 1p **10** Leg uit op welke manier een omroep als Net 5 meer geld verdient als er meer kijkers zijn.

Dagelijks kijken ongeveer 200.000 mensen naar Secret Story en dat is in dit geval niet genoeg.

- 2p **11** Leg met behulp van het begrip 'marktsegmentering' uit in welk geval het aantal van 200.000 kijkers wel commercieel aantrekkelijk zou zijn.

Commerciële omroepen verwijderen programma's uit hun programmering als ze kleine aantallen kijkers trekken, terwijl de publieke omroep diverse programma's waar maar weinig mensen naar kijken blijft uitzenden.

- 4p **12** Leg aan de hand van twee uitgangspunten van het mediabeleid uit dat de publieke omroep ook programma's uitzendt waar maar weinig mensen naar kijken.

De wijze waarop reclame uitgezonden mag worden is aan regels gebonden.

- 2p **13** Wie ziet toe op de naleving van reclameregels en waar staan die reclameregels geformuleerd?

Lees de regels 36 tot en met 73 van tekst 4.

Het leven van mensen in Nederland is niet helemaal meer uitgetekend, hun levensloop ligt niet helemaal meer vast (regels 38-42 van tekst 4).

- 3p **14** Met welk begrip kun je de sociaal-culturele ontwikkeling waar Reesink op wijst, benoemen? Licht je antwoord toe.

- 2p **15** Over welke maatschappelijke functie van massamedia gaan de regels 48 tot en met 65 van tekst 4? Licht je antwoord toe.

Inleiding (bij tekst 5)

In het regeerakkoord van het kabinet-Rutte werden flinke bezuinigingen op de publieke omroep aangekondigd. Zowel de politiek als de omroepen houden zich bezig met de vraag hoe ze de terugloop in inkomsten op kunnen vangen en hoe ze de kwaliteit van de programmering kunnen handhaven. Zo wordt de mogelijkheid genoemd om een tv-net te schrappen en ook wordt de optie om verschillende omroepen te laten fuseren door de betrokkenen bekeken.

Lees de regels 1 tot en met 15 van tekst 5.

In de regels 13, 14 en 15 van tekst 5 worden verschillende soorten omroepen genoemd.

- 3p **16**
- a Geef één voorbeeld van een ledengebonden omroep.
  - b Geef één voorbeeld van een taakgebonden omroep.
  - c Geef één voorbeeld van een levensbeschouwelijke omroep zonder leden.

Lees de regels 20 tot en met 35 van tekst 5.

Hilversum wil voorkomen dat één van de drie netten sneuvelt. De huidige netprofilering zou in dat geval herzien moeten worden terwijl deze met veel pijn en moeite tot stand is gekomen.

- 4p **17**
- Leg uit wat netprofilering inhoudt.
Leg uit dat netprofilering van de publieke omroep een reactie was op het succes van de commerciële omroep.

In de periode vóór de netprofilering moest iedere omroepvereniging afzonderlijk voldoen aan alle eisen van een totaalprogramma. Nu moeten de omroepverenigingen samen zorgen voor een totaalprogramma.

- 2p **18**
- Geef een voordeel en een nadeel van de veranderde taakverdeling met betrekking tot de eis van het verzorgen van een totaalprogramma.

De schrijver van tekst 5 maakt zich zorgen over de nieuwsvoorziening bij de publieke omroep als er te veel bezuinigd gaat worden. Hij is zelfs bang voor de kwaliteit van de democratie (zie de regels 53-55). Het nieuws zou ook verzorgd kunnen worden door een van de omroepverenigingen.

- 3p **19**
- Welk kwaliteitsvoordeel worden nieuwsuitzendingen van de NOS verondersteld te hebben in vergelijking met nieuwsuitzendingen van een omroepvereniging?
Leg je antwoord uit.

Marc Chavannes gebruikt in regel 75 van tekst 5 het woord 'kunstheupen' als grappige variant op de uitdrukking 'het op de heupen krijgen' (de uitdrukking betekent: met een aanval van buitengewone ijver iets doen).

- 1p **20**
- Leg uit waarom een woordgrapje als 'kunstheupen' juist gebruikt wordt bij de omroep MAX.

Opgave 3 Criminaliteit begrenzen

Bij deze opgave horen de teksten 6 tot en met 9 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De nieuwste hits van je favoriete artiest of de laatste aflevering van een televisieserie even downloaden. Anno 2010 is het gemakkelijk en kost het niets. Ondertussen zien producenten en distributeurs hun inkomsten afnemen. Een downloadverbod lijkt de oplossing maar heeft pas zin als er gehandhaafd wordt. En dat levert problemen op. Problemen met de privacy van internetgebruikers. Om te handhaven moet er immers gecontroleerd worden. Wat is wijsheid? Het is aan de politiek om een oplossing te bedenken. De virtuele wereld is bijna grenzeloos en schept mogelijkheden voor nieuwe vormen van grensoverschrijdende criminaliteit. Overheden worden bij het zoeken naar oplossingen door staatsgrenzen beperkt.

Lees tekst 6.

- 2p **21** Leg met een verwijzing naar tekst 6 uit dat datgene wat als criminaliteit wordt beschouwd relatief is.
- 2p **22** Leg uit dat de opvatting van Tim Kuik over het downloadverbod zoals die staat in de regels 42-49 van tekst 6, past bij de rationele keuzetheorie.
- 4p **23** Leg uit dat de discussie over invoering van een downloadverbod te maken heeft met het dilemma van de rechtsstaat. Geef bij je uitleg twee citaten uit tekst 6 waaruit het dilemma blijkt.

Lees tekst 7.

- 2p **24** Leg uit wat de soevereiniteit van staten (zie regel 4 van tekst 7) te maken heeft met de mogelijkheden van de politie om grensoverschrijdende criminaliteit tegen te gaan.
- Andere beperkingen van de mogelijkheden van de politie om internetcriminaliteit op te sporen hebben te maken met de rechtsstaat.
- 2p **25** Geef een voorbeeld van een beperking van de mogelijkheden van de politie bij de opsporing van internetcriminaliteit die te maken heeft met de rechtsstaat.

Lees tekst 8.

- Europese regelgeving kan de aanpak van internetcriminaliteit vergemakkelijken. De Europese Commissie heeft een taak bij het tot stand komen van Europese regels.
- 2p **26** Wat is de taak van de Europese Commissie bij het tot stand komen van Europese regelgeving?

Grensoverschrijdende criminaliteit, waaronder internetcriminaliteit, heeft speciale aandacht binnen de Europese Unie en de aanpak vraagt om nieuwe regelgeving. Europese regelgeving komt zowel intergouvernementeel als supranationaal tot stand.

- 2p **27** Leg uit welk voordeel intergouvernementele besluitvorming heeft voor een individuele lidstaat en leg met het probleem van de collectieve actie uit dat supranationale besluitvorming vaak wenselijker is.

Lees tekst 9.

Een andere vorm van grensoverschrijdende criminaliteit is mensenhandel. Linkse en rechtse politici hebben globaal gesproken verschillende opvattingen over de vraag wat de beste aanpak is van criminaliteit. Dat heeft te maken met hun verschillende opvattingen over wat de belangrijkste oorzaak is van criminaliteit.

- 4p **28** Past het dreigen met zeer zware straffen meer bij een links georiënteerde of bij een rechts georiënteerde aanpak van criminaliteit? Leg je antwoord uit en verwerk daarin de opvattingen van links en rechts over de belangrijkste oorzaken van criminaliteit.

Mensenhandel is vaak grensoverschrijdend en wordt tot de zeer ernstige delicten gerekend. De overheid heeft verschillende manieren tot haar beschikking om criminaliteit tegen te gaan: ze kan kiezen voor een aanpassing van

- a het opsporingsbeleid,
- b het vervolgingsbeleid,
- c de wetgeving,
- d en ze kan andere preventieve maatregelen nemen.

- 3p **29** – Waarbij hoort het verhogen van de strafmaat van 18 naar 30 jaar? Kies één van de letters a tot en met d.
– Geef bij twee andere letters een bijpassend concreet voorbeeld waarmee mensenhandel kan worden tegengegaan.

Met het opleggen van straf kunnen verschillende doelen nagestreefd worden.

- 2p **30** Welk doel van straffen zal zeker wel gerealiseerd worden als een mensenhandelaar 30 jaar gevangenisstraf krijgt? Licht je antwoord toe.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.